

PRIDRUŽIVANJE HRVATSKE EUROPSKOJ UNIJI: IZAZOVI
SUDJELOVANJA, četvrti svezak, Katarina Ott (ur.), 2006, Institut
za javne financije i Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, 395 str.

Prikaz*

Institut za javne financije pokrenuo je prije pet godina projekt pod nazivom *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji*, uz potporu Zaklade Friedrich Ebert. U međuvremenu je nastalo više vrijednih izdanja urednice Katarine Ott, od kojih, zasada posljednji, četvrti svezak donosi trinaest novih priloga osamnaest autora. U ovoj, četvrtoj knjizi proces priključivanja promatra se iz perspektive aktualnih izazova sudjelovanja zemlje kandidatkinje koja je započela pregovore i koja prolazi kroz vrlo intenzivno razdoblje transformacije i prilagođavanja gospodarstva i društva načelima, standardima i očekivanjima EU. Sve interesne strane u društvu, od javne uprave, zaposlenika, poslodavaca, građana, studenata, znanstvenika, umirovljenika i drugih, opravdano traže što više i što kvalitetnije i relevantnije informacije i znanja o tome što će priključenje značiti za kvalitetu njihova poslovnoga i privatnog života. Upravo o tome što proces reformi donosi građanstvu, kako je europsko građanstvo pravno definirano i kakve su percepcije i stajališta građana prema EU važan su dio sadržaja ove knjige. Na temelju petogodišnjeg rada na tom projektu, Institut za javne financije objavio je do sada najbolji i najzreliji svezak. Visoka ocjena rezultat je akumuliranog iskustva, ali i uloženog truda u selekcijskom odabiru autorskih doprinosa i visokoj razini tehničke obrade i opreme knjige.

Knjiga počinje osobnim doprinosom urednice koja u preglednom članku sažima rezultate projekta i iznosi najvažnije prinose pojedinih autora toj temi, ali daje i svoje viđenije problema, ograničenja, rješenja i prilika vezanih za “izazove sudjelovanja” koji se nameću Hrvatskoj i njezinim građanima u procesu priključenja. Sa stajališta neutralne znanstvenice i na temelju analitički kritičkog promišljanja, ona vrlo jasno ističe da se koristi dosadašnjeg procesa pridruživanja očituju u izgradnji institucija za funkcioniranje modernih i otvorenih društava, bez obzira na krajnji ishod pregovora i građanskog referenduma. Ključne probleme vidi u nedostatnoj komunikaciji i prezentiranju ideje europske integracije s javnošću, te u nedovoljno kvalitetnoj primjeni i provedbi reformskih prilagodbi. S pravom upozorava da brzinu ulaska Hrvatske u EU treba uskladiti s apsorpcij-

* Prilježeno (*Received*): 4.5.2007.
Prihvaćeno (*Accepted*): 20.5.2007.

skom sposobnošću za usvajanjem i provođenjem reformi, jer će se inače izgubiti najvažniji cilj – sadržajni napredak odnosno kvalitetan učinak reformi.

Pojedinačni se prilozi prema temama mogu svrstati u tri grupe. Prva se bavi komunikacijskim izazovima, druga izazovima percepcija i formiranja stavova građana, a treća Lisabonskim ciljevima u izabranim sektorskim područjima.

U prvoj se tematskoj grupi autori Tomislav Maršić, Petra Lepee Fraize, Igor Vidačak i Snježana Vasiljević bave pitanjima brzine i kvalitete pregovora, pitanjima komuniciranja europskih tema s javnošću, pitanjima legitimnog artikuliranja i zastupanja interesa dionika (*stakeholdera*) te pitanjima kako definirati pojam europskoga građanstva. Vrlo zanimljiva tema o pregovorima Tomislava Maršića prenosi iskustvo i daje usporedni pregled pregovaračkih modela nekih novih članica i Hrvatske. Istraživanje upućuje na ograničenja s kojima se treba suočiti zbog razlike koja postoji između domaćih želja i ciljeva EU. Argumentacija osnovne poruke jest da kvaliteti pregovora i reformi treba dati prednost pred vremenskim rokom za formalno članstvo. Istraživanje Petre Lepee Fraize, pak, pokazuje koliko je u procesu integracije važno komuniciranje s javnošću i koliko ono može pomoći da se dobije potpora građana. S tim se problemom suočavaju i stare zemlje članice, što novim zemljama članicama i zemljama kandidatkinjama pokazuje koliko je snaga i utjecaj što ih komuniciranje europskih pitanja ima na nacionalnoj i europskoj razini. Pri tome pojedine interesne skupine u društvu imaju potrebu ostvariti legitime komunikacijske kanale putem kojih mogu izložiti i zastupati ideje, stavove i zahtjeve. Igor Vidačak obrazlaže koliko su takvi moderni oblici lobiranja i zastupanja interesa važni za razvoj demokratske prakse i koliko bi uvođenjem takve prakse bilo korisno za političko odlučivanje u Hrvatskoj. S pravne točke gledišta, Snježana Vasiljević objašnjava da europsko građanstvo čini novi institut u europskom pravu koji je još u razvoju te je jednako važan koliko za politiku građanstva EU, toliko i za nacionalne politike zaštite temeljnih ljudskih prava.

Druga tematska grupa članaka autora Aleksandra Štulhofera, Dragana Bagića i Ante Šalinovića te Ljiljane Kaliterne Lipovčan i Zvezdane Prizmić Larsen bavi se izazovima formiranja percepcija i stavova građana o članstvu u EU, o tome koliko subjektivne ocjene utječu na njihova shvaćanja o odnosu koristi i šteta od članstva te, konačno, o tome kako hrvatski građani ocjenjuju kvalitetu života, životno zadovoljstvo i osjećaj sreće u usporedbi s građanima drugih europskih zemalja. Aleksandar Štulhofer istražuje stajališta građana o njihovom nepovjerenju i nesklonosti učlanjenju u EU te na temelju dobivenih rezultata donosi konkretan popis *policy* prijedloga odnosno preporuka o načinu na koji se može smanjiti euroskepticizam. Dragan Bagić i Ante Šalinović empirijski ispituju koliko se stajališta građana prema europskoj integraciji temelje na procjeni odnosa između troškova i koristi za njih osobno, a koliko na procjeni koristi za zemlju u cjelini. Rezultati donose zanimljivo opažanje da se stajališta formiraju na relativno površnoj razini i da su podložniji političkim i povijesnim razlozima nego ekonomskim i osobnim argumentima. Građani Hrvatske relativno visoko procjenjuju razinu subjektivnog blagostanja i osjećaja sreće o čemu izvještavaju Ljiljana Kaliterna Lipovčan i Zvezdana Prizmić Larsen. Da bi tu ocjenu i sadašnji osjećaj zadržali, odnosno da bi u budućnosti povećali razinu zadovoljstva, o članstvu u europskoj integraciji trebali bi više promišljati na temelju utilitarnih očekivanja u usporedbi s općim, povijesnim i političkim dojmovima.

Treća grupa autora – Ana-Maria Boromisa i Višnja Samardžija, Ivana Jović i Marina Kesner Škreb, Dubravko Mihaljek, Ivana Vlašić i Mirna Vlašić Feketija te Davor Vidas – polazi od općih Lisabonskih ciljeva koji se dalje prate prema pojedinim tematskim područjima kao što su zdravstvo, državne potpore i zaštita okoliša.

Autorice Ana-Maria Boromisa i Višnja Samardžija kritički su se osvrnule na spektar Lisabonskih ciljeva i na to koliko se Hrvatska uspješno približila njima. Detaljniji uvid u to koliko je Hrvatska zaista uskladila državne potpore s europskim standardima i očekivanjima daje nam vrlo precizna analiza Ivane Jović i Marine Kesner Škreb. Razlike su značajne, te Hrvatsku očekuje naporan put do njihova konačnog usklađivanja. Također je moguće zaključiti da sektor zdravstva ne pripada sektorima za koje Europska unija izravno zahtijeva reformu radi članstva već ono nužno treba reformu zbog svoje unutarnje neefikasnosti i javne potrošnje. Dubravko Mihaljek iznosi argumente za tvrdnju da je u tom sektoru nužna reforma, što je za područje koje je statistički slabo pokriveno i analitički obrađeno bio pravi istraživački izazov, ali u čijim rezultatima i čitatelji mogu istinski uživati. Područjem zaštite okoliša bavile su se autorice Ivana Vlašić i Mirna Vlašić Feketija, koje upozoravaju kako postoji ozbiljan nedostatak u pripremi dokumentacije za provedbu zaštite te u obrazovanju i vještini javne uprave da primijene i iskoriste pretprikladne fondove. Ograničenja u administrativnim kapacitetima zasada se čine većim izazovom od problema oskudnosti financijskih sredstava. O zaštiti posebno osjetljivih europskih mora raspravlja Davor Vidas, koji iznosi argumente za potrebu proglašenja Jadranskog mora osobito osjetljivim morskim područjem i objašnjava na koji se način to može postići.

Na kraju se može zaključiti da je proces priključivanja Hrvatske EU iznimno važan u političkom i društvenom smislu, zbog čega je proveden velik broj pojedinačnih istraživanja vezanih za tu temu, no interdisciplinarno strukturiranih istraživanja vrlo je malo. Stoga se poseban doprinos ove knjige očituje u uspješnom okupljanju istraživača oko zajedničke aktualne teme, koji iz različitih kutova svojih znanstvenih područja i disciplina, dakle interdisciplinarno, analiziraju proces priključivanja Hrvatske Uniji. Riječ je o ekonomistima, sociolozima, psiholozima, pravnicima, politolozima i ekolozima s radnim iskustvom u institutima, na fakultetima, u javnoj upravi, nevladinim udrugama, međunarodnim organizacijama te u stranim i domaćim bankama. Osim što sadržava izuzetno vrijedne izvorne znanstvene doprinose, knjiga je zbog spomenutoga interdisciplinarnog pristupa te jasnoga, prikladnoga i “čitljivog” stila zanimljiva i intrigantna širem čitateljskom krugu. Činjenica da je Institut za javne financije pripremio četvrtu knjigu zaredom samo po sebi govori koliko je tema pridruživanja i konačnog priključenja EU vrijedna za istraživače i značajna za društvenu zajednicu. Samom formalnom integracijom i preuzetim obvezama koje nosi članstvo tema integracije neće se iscrpiti iako će se područje interesa, što je logično, prebaciti s pitanja što i kako reformirati na ocjenu učinaka reformi i razinu postignute konkurentnosti. Moguće se nadati i očekivati da će organizatori i financijski tog projekta naći snage i volje da zanimljivom društvenom procesu, izuzetnih učinaka za gospodarstvo i kvalitetu življenja građana, osiguraju još poneki svezak vrijednih znanstvenoistraživačkih doprinosa.

Maja Vehovec